

Nordplus

MĀCĪBU KURSA PLĀNOJUMS

Nordic-Baltic Dyslexia Alliance: Together We Can Empowering Adult Learners to Succeed

Projekta Nr. NPAD-2024/10115

LAB'RINTA^S
MOKYMOSI YPATUMŲ CENTRAS

ordblind•traëning

Atbalsts pieaugušiem izglītojamajiem ar disleksiju – mācību kursa plāns

Atpazīšana → Stiprās puses → Multimodāla mācīšana → Disleksijai draudzīga mācību programma → Nodarbību sagatavošana

Mērķauditorija

Pasniedzēji, pieaugušo izglītotāji, profesionālās izglītības pasniedzēji, darba vietu treneri, karjeras konsultanti un pakalpojumu sniedzēji, kuri strādā ar pieaugušiem izglītojamajiem.

Ilgums un formāts

Līdz 4 akadēmiskajām stundām (piemērs: 180 minūtes, ieskaitot vienu 10 minūšu pārtraukumu, tiešsaistē reāllaikā).
Formāts: interaktīvs vebinārs/seminārs ar aptaujām, tērzēšanas uzdevumiem, darbu grupās un nelieliem praktiskiem uzdevumiem.

Kāpēc šis seminārs?

Pieaugušo disleksija bieži netiek atpazīta, jo daudzi pieaugušie ir izstrādājuši kompensējošas stratēģijas un spēj izvairīties no grūtību uzrādīšanas. Šis seminārs palīdz pasniedzējiem atpazīt pazīmes, izmantot uz personu ar disleksiju stiprajām pusēm balstītu pieeju, mācīt ar multimodālām metodēm, veidot paredzamu un disleksijai draudzīgu mācību vidi un plānot nodarbības, izmantojot atbalstošas metodes un tehnoloģijas.

Galvenie mācību rezultāti (dalībnieki spēs...)

Semināra beigās dalībnieki spēs:

- Atpazīt biežākos pieaugušo disleksijas indikatorus un šķēršļus tās atpazīšanā, kā arī reaģēt empātiski.
- Izmantot uz stiprajām pusēm balstītu valodu un aktivitātes, kas veicina radošumu, plaša skatījuma domāšanu, stāstījumu veidošanu, sistēmisku domāšanu un empātiju.
- Pārveidot mācību procesu tā, lai svarīgākā informācija būtu pieejama vizuālā + audiālā + kinestētiskā formā.
- Veidot paredzamu mācību struktūru ar skaidriem mērķiem, atkārtojumu, pieejamu valodu un daudzveidīgām vērtēšanas metodēm.
- Izveidot vienkāršu izglītojamā profilu un 5 nodarbību plānu; izvēlēties asistīvās tehnoloģijas/GenAI rīkus lasīšanai, rakstīšanai, mācību procesa organizēšanai un savu interešu aizstāvībai.

Personas, kas kā gadījumu analīzes piemēri izmantotas visā seminārā (ieteicams)

Izmantojiet trīs personas (no prezentācijas slaidiem) un atgriezieties pie tiem katrā modulī:

1. Augstskolas students: liels lasāmvielas apjoms, rakstiskie darbi, termiņi.
2. Darba vides profesionālis: tehniskie dokumenti, komunikācija, laika plānošana.
3. Amatnieks / mazā uzņēmuma īpašnieks: rēķini, grafiku plānošana, saziņa ar klientiem (piemērs: "santehniķa ceļš uz digitālo pratību").

Ieteikums: Nosauciet personas vārdos (piemēram, "Marta", "Jānis", "Oskars") un izmantojiet vienotu personu slaidu/izdales materiālu. Katrā aktivitātē jautājiet: *Ko jūs mainītu Personai 1/2/3?*

Ieteicamais laika plānojums (180 minūšu piemērs)

Ievads un semināra ietvars (5 min)

1. Disleksijas atpazīšana pieaugušajiem (25 min)

2. Disleksijas stiprās puses un talanti (25 min)
3. Dažādas informācijas uztveres modalitātes (25 min)

Pārtraukums (10 min)

4. Disleksijai draudzīgas mācību programmas organizēšana (30 min)
5. Nodarbību sagatavošana un asistīvās tehnoloģijas (30 min)

Noslēgums un apņemšanās (10 min)

PREZENTĀCIJA 1: “Disleksijas atpazīšana pieaugušajiem (un kā par to runāt)”

Šīs daļas mērķis

Palīdzēt pasniedzējiem atpazīt pazīmes un saprast, kāpēc disleksija pieaugušajiem bieži netiek diagnosticēta; praktizēt atbalstošas sarunas un pārrunāt turpmākos soļus.

Ieteicamās aktivitātes (tiešsaistē)

- Ātrā aptauja: kuras grūtības parādās visbiežāk (lasīšana, rakstīšana, plānošana, pašapziņa/grūtību atklāšana)?
- Īss ievads: pazīmes + šķēršļi (pieaugušo konteksts: darba prasības, stigma, grūtību maskēšana).
- Lomu spēle trijātā: pasniedzējs/izglītojamais/novērotājs, izmantojot atbalstošus sarunas ievadus; pārrunāt valodu, kas veido uzticēšanos.

Papildu vizuālie materiāli (ja ir laiks)

- “Pieaugušo disleksijas aisbergs” (redzamā uzvedība pret slēptajiem faktoriem).
- Pazīmju kontrolesaraksts (nav diagnoze), grupēts pēc:
 - Lasīšana/rakstīšana
 - Organizēšana/laika plānošana
 - Atmiņa/secība
 - Emocionālā ietekme
- Sarunas karte: Novēro → Jautā → Apstiprini → Piedāvā atbalstu/tehnoloģiskos rīkus → Vienojies par nākamo soli.

Prakse (ieteicams)

Uzdevums A — Atpazīsti šķērslis (diskusija, 3 min)

Dalieties ar 3 izglītojamo citātiem; dalībnieki nosaka: prasmju / emocionāls / pašorganizācijas šķērslis.

Uzdevums B — Atbalstošas sarunas lomu spēle (darbs grupās, 8 min)

Pasniedzējs/izglītojamais/novērotājs, izmantojot sagatavotus sarunas ievadus; pārrunāt uzticēšanos veidojošu valodu.

Uzdevums C — Nākamā soļa izvēle (2 min)

Izvēlieties:

- sniegt atbalstu uzreiz,

- piedāvāt skrīningu/nosūtījumu pie speciālistiem,
- informēt par pielāgojumiem darba vidē.

Līdzī ņemamais materiāls: Paraugš "Sarunas ievadi + Ieteicamā/neieteicamā valoda".

PREZENTĀCIJA 2: "Disleksijas stiprās puses un talanti (un to izmantošana izglītībā)"

Šīs daļas mērķis

Pāriet no deficīta modeļa uz pieeju, kas balstīta cilvēku ar disleksiju stiprajās spējās: atpazīt biežākās disleksijas stiprās puses, veidot aktivitātes to izmantošanai un pievērsties "divkārt īpašo" (disleksija + apdāvinātība) aspektiem.

Papildu vizuālie materiāli (ja ir laiks)

- Stipro pušu aplis (vienkāršs, atkārtoti izmantojams).
- Nodarbība pirms/pēc: darba lapa → projektā balstīta alternatīva (tas pats mērķis).
- Divkārt īpašo profils: nevienmērīgas prasmes (augsta argumentēšana/radošums + grūtības lasīt un rakstīt).

Darbs grupās (ieteicams)

Uzdevums A — Stipro pušu noteikšana (5 min)

Pamatojoties uz īsu situācijas aprakstu, nosakiet personas divas stiprās spējas + vienu pielāgojumu.

Uzdevums B — Uz stiprajām pusēm balstīts vērtējums (5 min)

Pārveidojiet rakstisku testu par izvēlē balstītu demonstrējumu (mutiska atbilde/prezentācija/projekta rezultāts).

Uzdevums C — Asistīvās tehnoloģijas kā kognitīvais atbalsts (2 min)

Apspriediet, kā mākslīgā balss (STT) vai domu kartes atslogo cilvēka uzmanību augstāka līmeņa domāšanai.

Līdzī ņemamais materiāls: Matrica (uz vienas lapas) "Stiprā puse → Mācību stratēģija → Vērtēšanas iespēja".

PREZENTĀCIJA 3: "Dažādas informācijas modalitātes (audiālā, vizuālā, kinestētiskā)"

Šīs daļas mērķis

Palīdzēt pasniedzējiem veidot multisensoru mācīšanās vidi, lai mācību materiāla izpratne nebūtu atkarīga tikai no lasīšanas un rakstīšanas. Prezēntācijā uzsvērtā modalitāšu kombinēšana katrā nodarbībā un integrētu modeļu un piemēru izmantošana.

Kā to pasniegt

Ieteicamās aktivitātes (tiešsaistē)

- Ātra demonstrācija: pārveidojiet vienu sarežģīta teksta rindkopu:
 1. diagrammā/domukartē,
 2. audio/pieejama teksta (TTS) versijā,
 3. praktiskā klasificēšanas vai "drag-and-drop" uzdevumā.
- Grupu darbs "pārveides sprintā": pievienojiet vismaz vienu vizuālo + audiālo + kinestētisko elementu tekstā balstītai mini nodarbībai; prezentējiet un balsojiet par iekļaujošāko pārveidi.

Piemēri

- **Vizuāli:** vienkārša diagramma/domukarte
- **Audiāli:** nolasīt skaļi + nodrošināt pieejama teksta/TTS iespēju
- **Kinestētiski:** klasificēšanas uzdevums / “drag-and-drop” uz baltās tāfeles

Papildu vizuālie materiāli (ja ir laiks)

- VAK slaida veidne:
Mērķis → vizuālais → audiālais → kinestētiskais → vērtēšanas izvēle
- Kognitīvās slodzes ilustrācija:
sarežģīts teksts pret strukturētu multimodālu atbalstu
- Pieejamu tekstu veidošana, ja audiogrāmatas nav pieejamas:
skenēšana/OCR → teksta labošana → TTS → audio kopīgošana

Grupu darbs (ieteicams)

Uzdevums A — Papildini, nevis aizvieto (3 min)

Nosakiet, kur tekstu papildināt ar vizuāliem/audio elementiem, nevis to noņemt.

Uzdevums B — Izveido audio alternatīvu (5 min)

Izveidojiet plānu:

skenēšana/OCR → teksta labošana → TTS → audio kopīgošana.

Uzdevums C — Integrētais kontrolsaraksts (2 min)

Nākamajai nodarbībai:

“Kur ir vizuāls elements? Kur ir audiāls? Kur ir kinestētisks?”

Līdzi ņemamais materiāls: Saraksts ar multisensoras nodarbības piemēru.

PREZENTĀCIJA 4: “Disleksijai piemērotas mācību programmas organizēšana”

Šīs daļas mērķis

Parādīt, kā mācību programmas struktūra samazina šķēršļus: paredzama, secība, skaidri mērķi, atkārtojums, multimodāla pieeja kā standarts, pieejama valoda, pastāvīga formatīvā atgriezeniskā saite un elastīgas vērtēšanas iespējas.

- Parādīt vienkāršu mācību programmas “pakāpienu” modeli (nodarbību/moduļu progresija), kas ilustrē paredzamu secību un plānotu mācību vielas atkārtojumu.
- “Slikti → Labi” pārveide: grupas pārveido nesakarīgu secību strukturētā progresijā ar skaidri definētiem mērķiem un rutīnām.
- Izveidot “vērtēšanas izvēlni” un īsu paziņojumu “atļautie rīki” (piem., TTS, STT, pareizrakstības pārbaude, AI kopsavilkumi), kas atbilst mācību mērķiem.

Papildu vizuālie materiāli (ja ir laiks)

- Mācību programmas pakāpieni
(katrs pakāpiens = nodarbības mērķis + galvenā prasme + atbalsts).

- Sliktas vs labas secības salīdzinājuma slaidis.
- Vērtēšanas izvēlne/izvēles tāfele + “asistīvās tehnoloģijas”

Diskusija (ieteicams)

- **Uzdevums A — Secības veidošana (10 min)**
- Izstrādājiet 4–6 nodarbību secību vienai personai (mērķis, pakāpenisks sarežģītības pieaugums, atkārtojums, rutīna).
- **Uzdevums B — Skaidra valoda (5 min)**
- Pārveidojiet vienu norādi, izmantojot īsākus teikumus un konsekventu terminoloģiju (nesamazinot sarežģītības līmeni).
- **Uzdevums C — Formatīvā cikla pievienošana (2 min)**
- Pievienojiet vienu īsu pārbaudes punktu katrai nodarbībai (mutiska pārbaude, 1 minūtes refleksija, demonstrējums).
- **Līdzī ņemamais materiāls:** Kontrolsaraksts uz vienas lappuses “Disleksijai draudzīga mācību programma”.

PREZENTĀCIJA 5: “Nodarbību sagatavošana pieaugušajiem izglītojamajiem ar disleksiju” + NOSLĒGUMS

Šīs daļas mērķis

Nodrošināt praktisku plānošanu: sākotnējais izvērtējums un mērķu noteikšana, preferenču/stipro pušu dokumentēšana, individualizētu plānu izstrāde, aktivitāšu un materiālu izvēle, asistīvās tehnoloģiju/GenAI rīku izmantošana, trīs scenāriju pielietošana, progresu monitorings un pasniedzēju labā prakse.

- Grupu plānošanas laboratorija (personas): izstrādāt 3 mērķus, 3 pielāgojumus, 5 nodarbību plānu, 2 vērtēšanas iespējas un 2 rīku asistīvo tehnoloģiju veidus (TTS/STT/kopsavilkumi/organizēšana).
- Kopīga diskusija: viena spēcīga ideja + viens risks/mazināšanas stratēģija; pievienot ātru “pārbaudi un pielāgošanu” jautājumu pēc katras nodarbības.

Iekļaujamie elementi

- Mērķi (personīgie/akadēmiskie/profesionālie)
- Stiprās puses un šķēršļi
- Vēlamais atbalsts (V/A/K + asistīvās tehnoloģijas)
- Turpmākais plāns (1.–5. nodarbība)

Plānošanas laboratorija (ieteicams, kopā 20 min)

- 3 mērķi
- 3 pielāgojumi
- 5 nodarbību plāns
- 2 vērtēšanas iespējas
- 2 asistīvās tehnoloģijas (piem., TTS, STT, kopsavilkumu veidošana, plānošana)

Diskusija (5 min)

Katra grupa dalās ar vienu spēcīgu ideju un vienu risku mazināšanas risinājumu.

Papildu vizuālie materiāli (ja ir laiks)

- Izglītojamā profils + 5 nodarbību laika līnija (piemērs uz vienas lappuses).
- Rīks → uzdevums karte:
šķērslis → rīks → apmācības solis.
- Procesa pārbaudes punkti:
kas palīdzēja? ko nākamreiz mainīt?

Praktiskais darbs (ieteicams)

Uzdevums A — Mikro scenārijs “Iemāci izmantot asistīvās tehnoloģijas” (5 min)

Uzrakstiet 60 sekunžu scenāriju TTS vai STT izmantošanai, uzsverot izglītojamā motivāciju un autonomiju.

Uzdevums B — Interese aizstāvības prakse (3 min)

Praktizējiet frāzi:

“Es vislabāk strādāju, ja norādījumi ir pieejamas arī audio formātā / ja varu atbildēt mutiski.”

Uzdevums C — Pārbaudi un pielāgo (2 min)

Pievienojiet vienu jautājumu pēc katras nodarbības:

“Kas tev palīdzēja visvairāk? Kas bija efektīvi? Ko mums vajadzētu mainīt nākamreiz?”

Noslēgums (10 min)

- Aņņemšanās:
“Viena izmaiņa, ko es ieviesīšu nākamajā nedēļā...”
- Resursi:
noslēdziet ar literatūras sarakstu no prezentācijas slaidiem (piem., IDA, BDA, S. Shaywitz, G. Reid).
- Dalībnieki saņem:
 1. Sarunu piemērus
 2. Multisensoras nodarbības paraugplānu
 3. 5 nodarbību plānu